

El Kurdistan: cada cop més a prop de la independència

El kurds de l'Iraq són independents en tot excepte pel nom. Han de jugar les seves cartes amb intel·ligència si volen separar-se del tot.

Hi ha qüestions que cap polític no pot evitar en el que el vocabulari internacional anomena la Regió Kurda de l'Iraq. S'independitzarà, el Kurdistan? Si és que sí, quan? Virtualment, els sis milions de kurds de l'Iraq respondrien a aquesta pregunta amb un sí rotund, però la majoria dubta pel que fa a la segona. Ni saben exactament per on passarien les fronteres del nou Estat.

Moltes nacions van declarar la independència el segle passat: després de la descolonització de l'Àfrica; quan la Unió Soviètica es va desintegrar; i sovint després de guerres civils (pensem en el cas dels països que conformaven Iugoslàvia). I els kurds tenen uns quants avantatges: una identitat i una llengua –propera al persa– ben definides i una manca de conflictes religiosos (la majoria són musulmans sunnites no fanàtics).

Mai els presagis havien estat tan propicis per al naixement d'un Kurdistan independent. “Ja hem esperat prou”, diu Sirwan Barzani, nét de Mustafa Barzani (1903-1979), líder llegendari kurd, els descendents del qual estan al capdavant de l'actual Estat incipient. “Han passat cent anys des que ens van dividir entre els quatre diables”, explica, referint-se a la separació regional dels territoris kurds després de la Primera Guerra Mundial entre l'extrem de l'Imperi otomà, l'Iran, Síria (aleshores sota administració de França) i Mesopotàmia (administrada per la Gran Bretanya i que aviat es convertiria en l'Iraq). “D'aquí a dos anys serem independents”.

El juny passat els gihadistes de l'Estat Islàmic (EI) van avançar ràpidament pel desert de Síria i van conquerir Mossul, la segona ciutat de l'Iraq, a unes quatre hores de la capital kurda, Erbil. L'EI va declarar que havia esborrat la frontera Sykes-Picot de l'època colonial entre l'Iraq i Síria per crear un nou califat. Però intentant trencar els Estats del món àrab, l'EI podria contribuir al naixement d'un Estat kurd. El president de la regió kurda, Massud Barzani, fill de Mustafa, va declarar que la independència era a la cantonada, ja que l'Iraq havia deixat d'existir. “Ha arribat l'hora de decidir el nostre destí, i no hauríem d'esperar que altres pobles decidei-

Si els kurds són diplomàticament hàbils, podrien ser independents en cinc o sis anys

xin per nosaltres”, afegia. Es diu que Masrur Barzani, el fill més poderós del president, que dirigeix el consell de seguretat i els ubics serveis d'intel·ligència, també vol accelerar el camí cap a la independència.

“La situació després de Mossul és completament diferent”, admet Nechirvan Barzani, primer ministre (i nebot del president). “No es pot tornar a la mateixa estructura, al mateix sistema, perquè ara l'Iraq és un Estat fallit. No queda una nació iraquiana. Però la independència no ens l'oferiran, l'haurém de prendre”. Si els kurds són hàbils diplomàticament, la podrien aconseguir, segons Nechirvan Barzani, “d'aquí a cinc o sis anys, potser”.

Tanmateix, és molt conscient que un Kurdistan estable i independent només pot emergir cooperant amb els seus veïns, sobretot amb Turquia, i amb un acord amb el govern de l'Iraq, hi hagi el que hi hagi. “El primer país amb qui hem de parlar és amb Bagdad mateix”, afirma. “Els hem de convèncer”.

El seu agut predecessor com a primer ministre kurd, Barham Salih, té l'esperança que arribi un punt en què es faci retrocedir l'EI. Bagdad ha de ser “l'àncora” d'una nova estructura que donaria la independència als kurds”, diu Salih. “L'instant en què Mossul sigui alliberada haurem de seure i resoldre-ho tot plegat”. Les fronteres disputades entre el Kurdistan i la resta de l'Iraq s'han de redibuixar a favor dels kurds, ja que l'exèrcit iraquí va fugir davant dels gihadistes i va deixar que els kurds omplissin el buit. Altres líders kurds tenen visions diferents pel que fa a la tàctica i als temps. Però tots creuen que el Kurdistan finalment hauria de convertir-se en un Estat independent i que pot fer-ho.

La prioritat immediata dels kurds és defensar-se de l'EI. Quan Mossul va caure en un tres i no res entre el 9 i el

Massud Barzani, president de la regió kurda:

10 de juny, una esgarripança de terror va recórrer tot el Kurdistan. Els gihadistes, que anaven en direcció sud cap a Bagdad, de seguida van arribar a la frontera amb el Kurdistan –que s'estén al llarg de més de mil quilòmetres–, i van quedar gairebé a l'abast de l'artilleria d'Erbil. A l'agost i al setembre van conquerir la zona muntanyosa de Sinjar, on vivien els més de dos-cents mil aterrits membres de la secta no musulmana dels yazidites, i van dur a terme assalts al llarg de la frontera amb els kurds.

Les forces kurdes, conegudes com a peixmergues (“els qui estan disposats a morir”), lluitaven de manera mediocre. Feia dues dècades que no se les posava a prova en un combat seriós, el seu equipament és antiquat i el que saben fer més bé és el combat de guerrilla. “Va ser un xoc”, admet un ex-ministre kurd. “Ens va afectar molt la moral”. Només l'actuació ràpida de la coalició liderada pels Estats Units, que

“Ha arribat l'hora de decidir el nostre destí”.

Les fronteres entre Kurdistan i l'Iraq s'han de redibuixar a favor dels kurds, ja que l'exèrcit iraqià va fugir de l'EI

van bombardejar implacablement les forces de l'EI, va permetre mantenir els gihadistes a ratlla.

Tot i així, l'EI encara és una amenaça: recentment, va sorprendre els peixmergues amb una sèrie d'atacs al llarg de la línia del front a prop de Gwer (a mitja hora en cotxe d'Erbil) i Makhmur. Els kurds, que van assegurar la zona gràcies en gran part als bombardejos nord-americans i aliats, van patir pel cap baix vint-i-quatre morts; la xifra real, però, podria ser força més elevada. Des que l'EI va ocupar Mossul han mort més de vuit-cents peixmergues i tres mil sis-cents n'han resultat ferits: una pèrdua dura per a un Estat naixent.

La plana entre Gwer i Makhmur és esgarrifosament desolada, llevat dels ramats esporàdics de cabres i ovelles. Els àrabs han estat expulsats dels pobles on abans vivien. La ciutat de Makhmur, que els kurds han recuperat a l'EI, no té gens de vida. Les botigues són tancades, hi ha pocs cotxes i les parets estan marcades amb forats de bala. Als controls que hi ha tot al voltant de la ciutat, ningú no s'ha molestat a pintar sobre un grafit que encara diu: “Benvinguts a l'Estat Islàmic” i “Visca Al-Bagdadi”, el “califa” de l'EI.

Mantenir-se ferm. Els kurds han tingut èxits notables. A les muntanyes de la zona de Sinjar, al nord-oest, han

recuperat la ciutat de Zumar i la ciutat fronterera de Rabia, i han reconquerit gran part de la ciutat de Sinjar. L'EI pot perdre el control de la carretera en direcció oest que va de Mossul al seu quarter general siria, a Raqqa, que és una corda salvavides per als gihadistes. Al sud-est, prop de la frontera amb l'Iran, els peixmergues han consolidat posicions al voltant de Jalawla i Saadiya, que van reconquerir a l'EI a la tardor. I han reforçat el control de la ciutat de Kirkuk i la meitat nord de la província de Kirkuk (Tamim, per als àrabs), que van conquerir a l'estiu després que les forces de seguretat iraquianes en fugissin.

Però hi ha pocs observadors independents que creguin que Mossul es pugui recuperar aviat. Tret que el govern iraqià del xiïta Haider al-Abadi convenci els desafectes àrabs sunnites que rebran un tracte més just, no aconseguirà motivar l'exèrcit nacional per recuperar la ciutat. Malgrat els informes que diuen que l'EI perd popularitat a la ciutat a mesura que els aliments i els serveis comencen a acabar-se i que la seva brutalitat cansa, és improbable que la majoria sunnita de la ciutat rebi amb els braços oberts les milícies xiïtes, que encara són la base de l'exèrcit d'Al-Abadi, considerades tan assassines com l'EI.

Pel que fa als kurds, diuen que donaran suport a les forces iraquianes que intentin recuperar Mossul, però no faran de punta de llança. La seva missió serà defensiva: assegurar les fronteres amb la resta de l'Iraq, sobretot les que han ampliat des de l'estiu, però no per ajudar Bagdad a recuperar l'anterior *statu quo*.

Els kurds iraquians també volen reforçar els seus cosins del que ells anomenen Rojava, una petita àrea de població kurda al nord-est de Síria. Rojava està sota la influència d'un partit amb connexions amb el Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK, en les sigles en kurd) amb base a Turquia, que darrerament ha arreglat les antigues diferències amb els partits kurds de l'Iraq. I tenen ganes d'ajudar els kurds de l'oest de Kobane, a la frontera siriana amb Turquia, de la qual l'EI ha estat expulsat fa poc. La reconciliació entre kurds iraquians i el PKK, juntament amb l'actual alto el

foc entre el PKK i Turquia, ha millorat el destí dels kurds en altres indrets, si bé la tensió entre els rivals kurds persisteix en parts de Rojava i l'àrea de Sinjar.

Les necessitats militars més urgents dels kurds, a banda del suport aeri occidental contra l'EI, són l'entrenament i l'equipament, sobretot armes antitancs i artilleria. França i la Gran Bretanya han enviat assessors. Alemanya ha subministrat uns quants míssils antitancs MILAN i n'ha promès centenars més. Els nord-americans han promès vint-i-cinc vehicles cuirassats Humvee. Tal com diu un oficial occidental, però, "la nostra feina és donar suport als kurds, però també impedir que es facin independents", instant el govern de Bagdad a recompondre l'Iraq. Armar els kurds massa bé els podria animar, un cop vençut l'EI, a atacar les forces iraquianes per intentar aconseguir una secessió definitiva.

És per això que totes les armes noves que s'envien als kurds han de passar per Bagdad, ja que els governs occidentals accepten que el govern iraquí encara té la sobirania sobre la regió kurda. "És ridícul", diu Nechirvan Barzani. Però encara que el modest subministrament sigui indirecte ja és millor que res.

En un altre aspecte, els kurds s'haurien de sortir amb la seva: amb el petroli, que els permetria la independència econòmica. Durant deu anys el govern regional d'Erbil s'ha discutit acaloradament amb les autoritats de Bagdad sobre com calia compartir els ingressos del petroli i quines lleis s'havien d'aplicar als pous vells i als nous. Fa un any les autoritats de Bagdad van deixar d'enviar el 17% del pressupost nacional, un percentatge que correspon si fa no fa a la proporció de kurds, que s'havia acordat temps enrere.

Al desembre, però, gràcies en part a la imperiosa necessitat de Bagdad de l'ajut militar d'Erbil contra l'EI, es va arribar a un acord que permet als kurds exportar petroli del seu territori a través d'un oleoducte que connecta amb un de vell cap a Turquia, sempre que enviïn els ingressos de 250.000 barrils

Les armes noves que s'envien als kurds encara han de passar per Bagdad

per dia a Bagdad. Els kurds esperen produir 800.000 barrils per dia cap al final d'any, i un milió el 2017. Haurien d'obtenir uns bons beneficis; si bé es queixen que el govern de Bagdad ha trigat a acceptar el tracte, ja que els preus del petroli en caiguda lliure són fatals per al seu pressupost.

Els oleoductes kurds. El govern de Bagdad sembla que ha acceptat que els kurds vinguin el seu petroli al mercat obert a través del terminal turc de Ceyhan, al Mediterrani. Durant anys el Ministeri per al Petroli no els ho havia permès. Al principi, Bagdad va intentar demandar els comerciants que venien petroli kurd d'aquesta manera, però ara com a mínim quaranta petroliers han començat a endur-se petroli de Ceyhan per vendre'l, molts a través del port israelià d'Ashkelon. (Fa temps que els israelians veuen un Kurdistan independent com un possible aliat útil.) A més a més, des que els peixmergues han ampliat la zona de control kurd des de la província de Kirkuk cap al sud, després que l'exèrcit iraquí fugís de l'EI, ara estan renovant un oleoducte per bombar l'abundant petroli de Kirkuk en direcció nord i unir-lo al flux que va cap a Turquia.

Però l'economia del Kurdistan iraquí encara és dependent, basada gairebé exclusivament en el petroli. Necessita diversificar-se desesperadament. La banca, la normativa comercial i els serveis bàsics com correus encara són rudimentaris. Hi ha molta corrupció. Les dues famílies que dominen els dos principals partits polítics, els Barzani i els Talabani, també dominen els negocis. Sirwan Barzani és propietari de Korek, la principal companyia de telefonia mòbil; i el primer ministre té Rudaw, el canal de televisió més important.

Tanmateix, l'economia kurda té una vitalitat incomparablement més alta que la de la zona controlada per Bagdad, llevat de Mossul. Els kurds reben els estrangers amb els braços oberts. Sobretot, és molt més segur que la resta de l'Iraq; tot i que al novembre un suïcida carregat d'explosius va matar cinc persones davant l'oficina del governador d'Erbil, i hi ha preocupació pel fet que centenars de kurds han

La prioritat dels kurds és defensar-se, però molts veuen possible la independència d'aquí a cinc o sis anys.

anat a Mossul i podrien tornar com a gihadistes.

A més a més, a pesar de la corrupció, el nepotisme i els hàbits feudals, el Kurdistan iraquí gaudeix d'un nivell de democràcia que hauria de ser l'enveja de gran part del món àrab. Els dos principals partits –el Partit Democràtic, dels Barzani, i la Unió Patriòtica, dels Talabani– actualment governen en coalició, però continuen sent rivals pel poder i la influència. Un tercer partit, Gorran (“Canvi”), que va sorgir fa poc del partit de Talabani, promet augmentar el ventall disponible, tot i que ara s’ha unit a la coalició de govern, i així ha aigualit una mica el seu propòsit. També han entrat al govern dos partits islamistes, cosa que ha debilitat encara més l’oposició.

El 2005 els kurds van haver de decidir-se sobre dues afirmacions en un referèndum: “Vull que el Kurdistan continuï sent una part de l’Iraq”, i “Vull que el Kurdistan sigui un Estat independent”. El 99% va votar la segona. Costa de creure que avui el veredicté pogués ser gaire diferent.

I els veïns ho trobarien bé? Si els kurds iraquians, amb veïns per totes bandes, acabessin obtenint un Estat de manera pacífica, fàcilment aconseguirien una bona relació amb els seus veïns. La seva nova gran esperança en la partida és el canvi de les relacions amb Turquia, tradicionalment complicades. Nechirvan Barzani, el primer ministre, destaca l’amistat amb Turquia i Massud Barzani, el president, té bona relació amb Recep Tayyip Erdogan, el president turc. El comerç bilateral anual supera els vuit milions de dòlars i es creu que hi ha cent mil turcs treballant al Kurdistan iraquí. Construeixen el nou i modern aeroport d’Erbil, on els nord-americans i els europeus, entre d’altres, poden entrar sense visat. Turquia és l’inversor principal de la regió. “És impressionant”, diu Salih. “Qui s’ho hauria pensat cinc anys enrere?”.

Evidentment, però, les coses encara podrien anar per mal camí. Salih també destaca que Turquia té unes “manilles d’or” sobre les exportacions de petroli kurd. “No hem de canviar una dependència per una altra”, alerta. “Necessitem tres oleoductes”. Els

El Govern de Bagdad sembla que ha acceptat que els kurds vinguin el seu petroli al mercat obert a través del terminal turc de Ceyhan, al Mediterrani.

Després d’ampliar la seva zona de control, els kurds ja renoven un oleoducte a Turquia

kurds se les han d’arreglar amb els governs de l’Iran i de Bagdad, a banda del de Turquia, si volen fer realitat el seu somni. Salih i altres líders kurds encara dubten si Turquia els deixaria independitzar-se completament. Per això hi ha qui parla d’una confederació amb Bagdad, potser com un pas intermedi cap a la independència.

Síria i l’Iran, els altres dos veïns dels kurds iraquians, són menys previsibles. Però la seva cooperació, tot i que seria útil, no és tan essencial. Sigui quin sigui el país que sorgeixi de la descomposició de Síria, és improbable que permeti als kurds de Rojava, al nord-est, d’unir-se al Kurdistan iraquí. Però ells no aposten per la independència. Ells també volen autonomia. Quan finalment torni la pau a Síria, Rojava potser podria formar part d’una federació siriana.

L’Iran dels aiatol·làs té unes relacions perfectament bones amb els kurds de l’Iraq, mantingudes gràcies a una diplomàcia discreta i un actiu comerç transfronterer. Al mateix temps, els aiatol·làs encara reprimeixen el moviment germà, ara inactiu, del PKK, conegut per les inicials kurdes de PJAK, que es refugia a les muntanyes frontereres del nord-est de l’Iraq. Igual que la seva branca siriana, el PJAK tendeix a repetir el que diu el PKK, per tant, ara només demana autonomia.

El Kurdistan iraquí es troba, en la forma que sigui, en un entorn canviant i perillós. Però ha estat així des del 1991, quan per primer cop va obtenir una avançada autonomia, gràcies a la zona d’exclusió aèria imposada pels Estats Units i els aliats. Des d’aleshores, ha anat arrelant a mesura que la resta de l’Iraq s’anava desintegrant, sobretot després que l’EI n’ocupés bona part. Mai abans Turquia no s’havia mostrat tan amistosa amb els kurds iraquians. Mai abans el govern de Bagdad no havia necessitat tant la cooperació dels kurds d’Erbil. Ara, indubtablement, és l’hora dels kurds.

© *The Economist*
Traducció d’Arnau Figueras